

VYUČOVANIE SO ŠTÝLOM NA VYSOKEJ ŠKOLE

ŠEBEN ZAŤKOVÁ, Tímea, 2022. *Vyučovanie so štýlom na vysokej škole*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave. 157 stran. ISBN 978-80-572-0274-5.

Veľmi dobre zvolený názov „Vyučovanie so štýlom na vysokej škole“ doslova vábi vysokoškolského pedagóga aspoň si spočiatku prelistovať publikáciu. Tento úvodný štart zoznamovania sa s knižkou záujemcu už nemôže nechať ľahostajným a utvrdí ho v tom, že publikáciu chce prečítať. Pri tomto prelistovaní narazí na plno zaujímavých kapitol, tabuliek, členení, farebných obrázkov, príloh, testov, dotazníkov atď. Vyjadrenie „so štýlom“, vyskytujúce sa v názve, evokuje nejakú sviežosť, novosť, pružnosť, živosť v prejave pedagóga. Síce autorka slovo „štýl“ definuje veľkým, skutočne veľkým, množstvom spôsobov, samotný názov nám hovorí, že ten učiteľ, ktorý už pozná obsah publikácie, *má štýl*. Táto knižka *má štýl*.

Ako už aj naznačuje názov, publikácia je určená všetkým zamestnancom vysokých škôl, primárne však vysokoškolským učiteľom, ktorí majú záujem rozvíjať svoje pedagogické poznatky a kompetencie, ale je vhodná aj pre študentov v odbore učiteľstvo a pedagogické vedy (s. 5). Ako autorka tvrdí, jej *„ambíciou je upriamiť pozornosť čitateľa na existenciu problematiky štýlov, jej možných dopadov v edukačnom procese na vysokej škole, avšak v zmysle širšieho nazerania na danú problematiku a to v zameraní na to – ako na základe poznania uvedených konceptov inovovať, optimalizovať a zvyšovať kvalitu edukačného procesu na terciárnom stupni vzdelávania.“* (s. 5)

Tímea Šeben Zaťková momentálne pôsobí na Katedre pedagogiky Filozofickej fakulty Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave. Ešte v nedávnej minulosti pôsobila v Centre pedagogiky a psychologického poradenstva Fakulty ekonomiky a manažmentu Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre. Jej profesionálny pedagogický rozvoj a profesionálny prístup k povolaniu sa pretavil aj do štýlu spracovania tejto publikácie.

Pri čítaní môžeme mať problém zaradiť túto publikáciu do kategórie. Formálna kategorizácia uvedeného textu je však v kategórii vysokoškolská učebnica. Či je to iba učebnica? Monografia? Metodická príručka? Vedecká štúdia?... Ťažko povedať, asi všetko v jednom. Po formálnej stránke je členená na štyri hlavné kapitoly, v závere ktorých sa vždy nachádza cvičenie na zopakovanie prečítaného alebo na rozšírenie poznatkov, či na aplikáciu získaných poznatkov do praxe. Tieto cvičenia nás môžu práve lákať publikáciu zaradiť medzi učebnice. Veď aj učitelia a študenti, ktorým je publikácia primárne určená, aktívne pracujú s učebnicami: píšú alebo čítajú učebnice. Lenže táto kniha nemá až taký učebnicový charakter, ktorý by rozvíjal primárne iba nižšie kognitívne funkcie, čo badať už v samotných cvičeniach, ktoré nie sú nastavené spôsobom typu: vymenuj, definuj... ale nenáročným, neraz zábavným spôsobom nabádajú čitateľa, aby pracoval s textom. Veľa klasických cvičení bežných učebníc je neraz postavených na báze nátlaku, vysokého energetického výdaja mozgovej kapacity. V tomto prípade je to úplne nenásilná forma ponorenia sa do prečítaného; cvičenia tak čitateľ spraví rád aj dobrovoľne. Výstavba textu a zábavný štýl celého výkladu, svieže opisy rôznych typológií, zaujímavé dotazníky, prílohy, obrázky... to odsúva túto publikáciu z definície „učebnica“ aspoň v tradičnom zaužívanom chápaní. Ak máme pred sebou učebnicu, tak učebnicu so štýlom.

Ešte predtým ako sa stručne pozrieme na jednotlivé štyri kapitoly, rád by som si dovoľil filozofické konštatovanie, ktoré mi vyplynulo z textu. V kontexte vedeckej diskusie „nature vs. nurture“ badať, že text sa prikláňa k obidvom faktorom formovania osobnosti, hoci nikde tento vedecký spor autorka nespomína. Ešte v nedávnych časoch sa na rôznych slovenských školách na hodinách pedagogiky dogmaticky presadzovala téza, že učiteľ je ten, ktorý formuje žiaka a len výchova je to, čo robí človeka človekom. V dominancii bol takmer sto rokov starý J. B. Watsonov behaviorizmus, podľa ktorého učiteľ môže formovať žiaka na svoj obraz. V behavioristickom obraze človeka sa ľudská prirodzenosť získava, učí a biológia nemá žiaden vplyv na to, kým sme. Naopak, autorka Šeben Začková poukazuje na vrodené determinanty, na základe ktorých každý človek je jedinečný a nemožno ho presne tvarovať do ideálnych vopred stanovených štruktúr. Práve tento filozofický názor považujem za veľmi čerstvý vietor vo vedeckej komunite, čo je opäť dôkazom toho, že publikácia je štýlová. Autorka si kladie otázku, či existuje spôsob ako zmeniť postavenie študenta v určitej dimenzii a podľa nej je odpoveď nejasná, „*keďže mnohé dôležité stránky kognitívneho štýlu sa javia ako naučené, avšak iné*

môžu byť naopak podmienené temperamentovými a emočnými činiteľmi.“ (s. 19) V prípade kognitívneho štýlu autorka už suverénne pracuje s tvrdením, že kognitívny štýl *„predstavuje najhlbšiu vrstvu, ktorá je do značnej miery vrozená a najťažšie ovplyvniteľná.“ (s. 64)* To že ide o konjunkciu vrozených dispozícií s výchovnými vplyvmi, autorka vyjadruje tvrdením: *„S intelektovými, kognitívnymi sklonmi sa človek narodí, avšak je na ňom, ako tieto benefity využíva a naďalej si ich rozvíja alebo, práve naopak, potláča počas svojho života. Na základe vrozeného základu, ale následne aj spolupôsobením ďalších faktorov sa u každého jednotlivca – študenta vytvára jeho preferovaný dominantný učebný štýl.“ (s. 20)*

Počas čítania nás publikácia často nabáda uvedomovať si jedinečnosť každého študenta a učiteľa, preto aj prístupy vyučujúceho by mali byť variabilné v kontexte situácie prostredia a jedinečných osôb, ktoré vzdeláva. Metódy sa preto môžu pri každej skupine ľudí stále meniť a na to by mal učiteľ dbať. Neexistuje jedna šablóna na všetkých, pretože každý sme jedinečný. Keby mal J. B. Watson pravdu, potom by neexistovala rôznorodosť osôb, ale všetci by sme boli rovnako meniteľní podľa jedného vzoru. Takýto prístup autorka neuznáva, uvedomuje si rôznorodosť, ktorá je okrem výchovy produktom aj vnútorných vlastností jedincov.

Podme stručne nahliadnuť, čo nás čaká v jednotlivých kapitolách. Kniha je obsahovo veľmi bohatá, preto pri predstavení jej kapitol sa môžeme venovať len niektorým častiam. Samozrejme všade sa stretávame so slovom štýl. V kapitole **1 Štýl a vyučovanie** autorka konštatuje, že *„Pri otázke čo je vyučovanie so štýlom, respektíve štýlové vyučovanie bude nájdenie odpovede veľmi neľahká úloha.“ (s. 9)* Už v samotnom štarte čítania sme zahltení obrovským množstvom analýz tohto termínu. Pritom by som poznamenal, že enormná záplava definícií a delení pojmu štýl vôbec nie je nudná, naopak, veľmi zaujímavá, výživná až zábavná. Možno sa tomu ťažko verí, no treba si knihu prečítať. Autorka spomína, že v pedagogickej a psychologickej literatúre sa možno stretnúť s viacerými komplementárnymi pojmami štýlu, ako štýl vedenia, kognitívny štýl, interakčný štýl, výchovný štýl, vyučovací štýl. Každému z týchto štýlov sa autorka zvlášť vo svojej prvej kapitole venuje.

V kapitole **2 Štýly učenia sa študentov** sa stretneme s tvrdením, že v tradičnej škole je najväčšia pozornosť venovaná jazykovej a logicko-matematickej inteligencii, a z toho základu vychádzajú aj tradičné testy IQ (s. 29). Pritom autorka okrem spomínaných dvoch druhov inteligencií uvádza aj priestorovú inteligenciu, telesne-kinestetickú (pohybovú) inteligenciu, hudobnú

inteligenciu, interpersonálnu a intrapersonálnu inteligenciu. Od týchto inteligencií sa potom odvíjajú aj typy hĺbkového prístupu študentov k učeniu. Okrem rôznych druhov štýlov učenia si autorka neodpustí ani kritické poznámky k slovenskému školstvu, ktoré podkladá empirickou skúsenosťou: „*Súčasnú učebnú prostredie je ovplyvňované celkovým spoločenským prostredím, a tak ako vidíme v SR slabú prioritu a politickú podporu pre oblasť školstva vzdelávania, tak sa táto orientácia odráža aj v prístupe mnohých študentov k vlastnému vysokoškolskému štúdiu. ... Z pohľadu zefektívnenia pedagogického procesu je preto dôležité vzbudiť hĺbkový prístup u študentov, ktorý je možné prehĺbiť napríklad aj celkovou podporou záujmu študentov o štúdium, rozvíjať tým uvedomelosť a aktivitu študentov vo vyučovaní.*“ (s. 41)

Kapitolu 3 **Štýl a typológia vysokoškolského učiteľa** možno považovať za veľmi vydarenú a zábavnú kapitolu. „*Je nutné uvedomiť si, že každý človek je jedinečná individualita a v tomto zmysle potom rozdielnym spôsobom každá osobnosť determinuje aj priebeh a výsledky procesu učenia sa, ale na druhej strane aj priebeh vyučovania zo strany učiteľa je ovplyvnený jeho individualitou.*“ (s. 47) Práve táto celá časť publikácie je venovaná jednotlivým individualitám učiteľov. Každý pedagóg či študent sa môže takmer na každej strane čítania zaradiť do nejakej z typológií štýlu, ktoré zachytávajú individuálne ľudské vlastnosti, aj keď tie sú neraz negatívne. Z mnohých príkladov si môžeme uviesť jeden: sezónni učitelia – „*Nikdy neprídu na prednášky. Celý semester ich uvidíte 3-krát; na začiatku, v strede semestra a tesne pred skúškami. Zástupca vašej skupiny bude ich hovorcami. Pamätajte, skutočnosť, že neprídu, neznamená, že vás nechajú prejsť na skúške. Všetky poznámky, ktoré vám odovzdajú, musíte získať prostredníctvom zástupcu skupiny a uistiť ho, že sa učíte.*“ (s. 55) Okrem rôznych vtipných definícií, opisov, študenti dostávajú rady ako „prežiť“ pri daných typoch vyučujúcich. „*Na základe naznačených typológií vysokoškolských učiteľov, či už to z odbornej literatúry alebo subjektívneho študentského vnímania možno sumarizovať, že neexistuje univerzálny, ideálny učiteľ, ale rozlišujeme učiteľov skúsených, neskúsených, emotívnych, racionálnych, dynamických a málo výrazných a pod.*“ (s. 58)

V poslednej kapitole 4 **Praktické tipy ako vyučovať so štýlom** sa stretáme aj s tematikou vzhľadu učiteľa, teda štýlu odievania, lebo „štýlový učiteľ“ mal by „*dbať aj na svoj vlastný štýl úpravy zovňajšku, keďže aj ten do určitej miery ovplyvňuje priebeh vyučovacieho procesu a prístup študentov k predmetu, poskytuje okoliu isté informácie o osobnosti človeka. Najdôležitejšie v akomkoľvek spoločenskom styku je zanechať pozitívny prvý dojem, čo rovnako platí aj*

na oblasť vzdelávania.“ (s. 71) Taktiež sa dočítame o netradičných metódach vo vysokoškolskej výučbe akými sú prípadová štúdia, didaktické hry, storytelling, obrátené/prevrátené vyučovanie, učenie sa službou, online výučba a metódy s podporou IKT. Autorka má špecifický názor na využívanie výpočtovej techniky a moderných technológií, ktoré podľa nej „**rozhodne nemôže nahradiť klasické metódy vyučovania, ale môže tvoriť ich výkonnú nadstavbu!**“ (s. 116)

Záver publikácie je venovaný prílohám, čitateľ prostredníctvom autodiagnostických dotazníkov učebných a vyučovacích štýlov môže zhodnotiť svoju osobnosť. Prílohu tvorí aj príklad využitia prípadovej štúdie vo vysokoškolskej výučbe.

Po prečítaní celej publikácie spolu s cvičeniami, dotazníkmi, príkladmi praktického využitia vybraných metód výučby možno publikáciu len odporučiť. Je podnetná nielen pre učiteľov, ale aj pre všetkých študentov. Každý čitateľ z pedagogického prostredia si v nej nájde svoje zaujímavé miesto a zistí, že o škole a systéme vzdelávania sa dá písať aj veľmi štýlov

Autor recenze

PhDr. Tomáš Károly, PhD.

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Filozofická fakulta, Katedra filozofie a aplikovanej filozofie, Námestie J. Herdu 2, 917 01 Trnava, Slovenská republika

email: tomas.karoly@ucm.sk

Přijato: 7. 8. 2023

Link to this article: <https://doi.org/10.11118/life20231302175>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0) International License

